

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний
(підпис) (ініціали, прізвище)

21 вересня 2018 року
М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081Право
галузі знань 08 Право

м. Хмельницький
2018

ЗМІСТ

			Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		– 3
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
	1.2.	Лекції	4
		Тема 1. Ораторське мистецтво як наука про красномовство	4
		Тема 2. Взаємодія оратора й аудиторії	4
		Тема 3. Стратегія і тактика оратора	4
		Тема 4. Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	4
		Тема 5. Техніка мовлення юриста	5
		Тема 6. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	5
		Тема 7. Судова промова	5
		Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні	5
		Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні	6
		Тема 10. Промова адвоката і прокурора при розгляді цивільних та господарських справ	6
	1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	– 6
		Тема 1. Взаємодія оратора й аудиторії	6
		Тема 2. Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	7
		Тема 3. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	8
		Тема 4. Промова прокурора у кримінальному провадженні	9
		Тема 5. Промова захисника у кримінальному провадженні	9
	1.4.	Самостійна робота студентів	– 11
	1.5.	Індивідуальні завдання	– 14
	1.6.	Підсумковий контроль	– 15
2.	Схема нарахування балів		– 16
3.	Рекомендовані джерела		– 21
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		– 25

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Ораторське мистецтво як наука про красномовство	8	2	-	-	-	6	8	2	-	-	-	6
2.	Взаємодія оратора й аудиторії	10	2	4	-	-	6	10	2	4	-	-	6
3.	Стратегія і тактика оратора	8	2	-	-	-	6	8	2	-	-	-	6
4.	Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	10	2	4	-	-	6	10	2	4	-	-	6
5.	Техніка мовлення юриста	8	2				6	8	2		-	-	6
6.	Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	10	2	4	-		6	10	2	4	-	-	6
7.	Судова промова	8	2	-	-	-	6	8	2	-	-	-	6
8.	Промова прокурора у кримінальному провадженні	10	2	2	-	-	6	10	2	2	-	-	6
9.	Промова захисника у кримінальному провадженні	10	2	2	-	-	4	10	2	2	-	-	4
10.	Промова адвоката і прокурора при розгляді цивільних та господарських справ	8		-	-	-	4	8		-	-	-	4
	Всього годин:	90	18	16	-	-	56	90	18	16	-	-	56

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Ораторське мистецтво як наука про красномовство	2
1.1.	Предмет і функції ораторського мистецтва.	
1.2.	Роль ораторського мистецтва у професійній діяльності юриста.	
1.3.	Роди і види ораторського мистецтва.	
1.4.	Загальна характеристика основних видів соціально-політичного, академічного, юридичного, ділового, соціально-побутового, богословсько-церковного та інших родів красномовства.	
1.5.	Закони ораторського мистецтва.	
1.6.	Історія ораторського мистецтва.	
1.7.	Ораторське мистецтва в Україні.	
2.	Взаємодія оратора й аудиторії	2
2.1.	Функції оратора. Вимоги до оратора. Індивідуально-психологічні якості оратора.	
2.2.	Фази й етапи діяльності оратора. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.	
2.3.	Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних).	
2.4.	Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.	
2.5.	Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора. Рівні розуміння й мислення в характеристиці аудиторії.	
2.6.	Суб'єктивні й об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.	
2.7.	Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.	
2.8.	Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.	
3.	Стратегія і тактика оратора	2
3.1.	Стратегія оратора, її місце і значення в діяльності оратора.	
3.2.	Структура і етапи побудови стратегії.	
3.3.	Зміст роботи оратора з розробки концепції, завдання й надзавдання та тези.	
3.4.	Тактика оратора. Головні елементи тактики, їх значення.	
3.5.	Визначення основних категорій тактики: принципи, способи, прийоми та їх види.	

3.6.	Анатомія промови.	
3.7.	Прийоми викладення інформації в промові оратора.	
3.8.	Засоби активізації слухачів як прояв тактики оратора.	
3.9.	Тактичні помилки, шляхи їх усунення.	
4.	Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	2
4.1.	Поняття «культура мови».	
4.2.	Характеристика мовленнєвого закону.	
4.3.	Загальні ознаки мовної культури оратора.	
4.4.	Образність мови: засоби її створення. Види тропів та	
4.5.	фігур.	
4.6.	Поняття «стиль публічного виступу». Види стилів. Умови вибору стилю промови.	
4.7.	Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.	
4.8.	Основні етапи підготовки тексту промови.	
4.9.	Форми текстового оформлення матеріалу. Види підготовки до виступу, особливості їх використання.	
5.	Техніка мовлення юриста	2
5.1.	Поняття й категорії техніки мовлення.	
5.2.	Характеристика голосу як інструменту оратора.	
5.3.	Логіко-інтонаційні закономірності промови.	
5.4.	Інтонаційно-виразні прийоми, їх місце і специфіка в переконанні аудиторії.	
5.5.	Мовні ноти: призначення, зміст.	
5.6.	Правила роботи з мовними нотами.	
6.	Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	2
6.1.	Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності.	
6.2.	Розвиток юридичного красномовства: від Середньовіччя до сучасності.	
6.3.	Основні етапи підготовки виступу юриста.	
6.4.	Композиція виступу.	
6.5.	Види і принципи ділового красномовства юриста.	
6.6.	Особливості мови права.	
6.7.	Стилі юридичної мови.	
7.	Судова промова	2
7.1.	Поняття, предмет та зміст судової промови.	
7.2.	Засади судової промови: психологічна, етична, логічна.	
7.3.	Комунікативна та інформативна функції судової промови.	
7.4.	Роль судових промов у здійсненні процесуальних функцій. Види судових промов.	
7.5.	Збирання, аналіз та систематизація матеріалів справи.	
7.6.	Визначення процесуальної позиції у справі.	
7.7.	План судової промови.	

7.8.	Робота на мовою і стилем	
7.9.	Письмова підготовка промови. Тези судової промови.	
7.10.	Початок із закінчення промови.	
7.11.	Культура та виразність судової промови.	
7.12.	Судова аудиторія та спілкування з нею.	
7.13.	Канали впливу на судову аудиторію: звукові, візуальні.	
7.14.	Стратегія промови судового оратора.	
7.15.	Роль полеміки в судовій промові.	
7.16.		
8.	Промова прокурора у кримінальному провадженні	2
8.1.	Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.	
8.2.	Викладення фактичних обставин злочину. Аналіз та	
8.3.	оцінка доказів.	
8.4.	Обґрунтування кваліфікації злочину.	
8.5.	Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину.	
8.6.	Обґрунтування позиції про міру покарання.	
8.7.	Заклучна частина обвинувальної промови. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.	
8.8.	Репліка прокурора.	
8.9.	Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.	
9.	Промова захисника у кримінальному провадженні	2
9.1.	Поняття та етичний аспект захисної промови, її вступна	
9.2.	частина.	
9.3.	Викладення фактичних обставин справи.	
9.4.	Аналіз та оцінка доказів.	
9.5.	Обґрунтування кваліфікації злочину.	
	Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину.	
9.6.	Міркування про міру покарання.	
9.7.	Заклучна частина захисної промови.	
9.8.	Репліка захисника.	
9.9.	Промова адвоката в суді апеляційної та касаційної інстанцій, відмінність від промови в суді першої інстанції.	
10.	Промова адвоката і прокурора при розгляді цивільних та господарських справ	-
10.1.	Особливості судової промови при розгляді цивільних	
10.2.	справ.	
	Промова адвоката-представника позивача. Промова	
10.3.	адвоката-представника відповідача.	
	Відмінність судової промови в суді першої інстанції від	
10.4.	судових промов в апеляційній та касаційній інстанціях.	
10.4.	Промова прокурора у цивільній справі.	
10.5.	Промова адвоката (представника сторони) в господарському суді.	
	Промова прокурора при підтриманні позову в господарському суді.	

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1.

Тема 2: Взаємодія оратора й аудиторії

Питання для усного опитування та дискусії

1. Функції оратора. Вимоги до оратора. Індивідуально-психологічні якості оратора.
2. Фази й етапи діяльності оратора. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
3. Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних).
4. Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.
5. Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора. Рівні розуміння й мислення в характеристиці аудиторії.
6. Суб'єктивні й об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.
7. Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.
8. Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: оратор, функції оратора, мотиви, фази та етапи діяльності оратора, аудиторія, увага аудиторії, типи аудиторії, перешкоди контакту аудиторії і оратора.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел розмежуйте наступні поняття: фази й етапи діяльності оратора, мотиви діяльності оратора.
- схематично відобразіть Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора;
- підготуйте промову для учнів старших класів з метою переконати вступити до університету на юридичний факультет;
- чітко сформулюйте різницю між суб'єктивними й об'єктивними перешкодами контакту аудиторії і оратора;

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Семінарське заняття 2.

Тема 4: Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття «культура мови».
2. Характеристика мовленнєвого закону.
3. Загальні ознаки мовної культури оратора.
4. Образність мови: засоби її створення. Види тропів та фігур.
5. Поняття «стиль публічного виступу». Види стилів. Умови вибору стилю промови.
6. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.
7. Основні етапи підготовки тексту промови.
8. Форми текстового оформлення матеріалу.
9. Види підготовки до виступу, особливості їх використання

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: культура мови, мовленнєвий закон, образність мови, стиль публічного виступу, підготовка промови, індивідуальний стиль.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- поняття культури мови, що включає рівень володіння нормами усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування;
- охарактеризуйте особливості мовленнєвого закону;
- складіть промову на тему «Поетами народжуються, а ораторами стають»;
- встановіть особливості індивідуального стилю оратора та сформулюйте шляхи оволодіння ним;
- схематично (у вигляді малюнка) зобразіть види тропів та фігур, наведіть приклади їх доцільності використання в юридичній сфері;
- дайте відповідь на запитання – які основні етапи підготовки тексту промови?
- сформулюйте питання, на які повинен відповісти оратор під час підготовки промови;
- законспекуйте основні поради щодо підготовки промови.

Семінарське заняття 3-4.

Тема 6. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста

Питання для усного опитування та дискусії

1. Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності.
2. Розвиток юридичного красномовства: від Середньовіччя до сучасності.
3. Основні етапи підготовки виступу юриста.
4. Композиція виступу.
5. Види і принципи ділового красномовства юриста.
6. Особливості мови права.
7. Стилї юридичної мови

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: історія юридичного красномовства, розвиток ораторського мистецтва, етапи підготовки юридичного виступу, композиція виступу, стиль юридичної мови.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- дайте визначення поняттю композиція виступу;
- встановіть етапи підготовки виступу юриста та проаналізуйте їх підготовку;
- сформулюйте основні історичні етапи розвитку юридичного красномовства та згадайте надбання того часу;
- назвіть відомих ораторів Античності та їх праці;
- схематично відобразіть країни, в яких юридичне красномовство набуло найбільшого розвитку;
- сформулюйте діалог, який виникає під час підписання договору;
- запишіть особливості мови права;
- охарактеризуйте ораторське мистецтво на сучасному етапі.

Семінарське заняття 5-6.

Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.
2. Викладення фактичних обставин злочину. Аналіз та оцінка доказів.
3. Обґрунтування кваліфікації злочину.

4. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Обґрунтування позиції про міру покарання.
5. Заключна частина обвинувальної промови. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.
6. Репліка прокурора.
7. Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: обвинувальна промова, структура обвинувальної промови, репліка прокурора, промова прокурора в судах вищих інстанцій.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сформулюйте поняття вступу обвинувальної промови та наведіть приклад;
- назвіть основні складові обвинувальної промови;
- визначте, які питання піднімає прокурор у заключній частині промови;
- на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел дайте відповідь на наступні запитання: 1. мета обвинувальної промови; 2. методи переконання судової аудиторії; 2. використання образності в обвинувальній промові.
- визначте поняття репліки прокурора та сформулюйте випадки у яких необхідно скористатись правом репліки;
- сформулюйте особливості промови прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій;
- складіть обвинувальну промову прокурора.

Семінарське заняття 7-8.

Питання для усного опитування та дискусії:

Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні

1. Поняття та етичний аспект захисної промови, її вступна частина.
2. Викладення фактичних обставин справи.
3. Аналіз та оцінка доказів.
4. Обґрунтування кваліфікації злочину.
5. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Міркування про міру покарання.
6. Заключна частина захисної промови.
7. Репліка захисника.
8. Промова адвоката в суді апеляційної та касаційної інстанцій, відмінність від промови в суді першої інстанції.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: захисна промова, структура захисної промови, репліка захисника, промова адвоката в судах вищих інстанцій.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сформулюйте поняття вступу та етичної складової захисної промови;
- назвіть основні складові захисної промови;
- визначте, у яких випадках недоцільно у захисній промові викладати фактичні обставини справи;
- на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел дайте відповідь на наступні запитання: 1. мета захисної промови; 2. методи переконання судової аудиторії; 3. використання образності в захисній промові.
- визначте поняття репліки адвоката та сформулюйте випадки у яких необхідно скористатись правом репліки;
- сформулюйте особливості промови захисника в суді апеляційної та касаційної інстанцій;
- складіть захисну промову адвоката.

1.4. Самостійна робота студентів

Тема 1. Ораторське мистецтво як наука про красномовство

Завдання 1. Вивчити поняття ораторського мистецтва, риторики.

Завдання 2. Підготувати доповідь про історичні нариси ораторського мистецтва.

Завдання 3. Ознайомитись із різновидами ораторського мистецтва.

Завдання 4. Підготувати доповідь на тему розвитку науки про красномовство.

Питання для самоконтролю

- Що таке «ораторське мистецтво», «риторика»?
- Обґрунтуйте базові навички оратора.
- Опишіть основні історичні етапи розвитку ораторського мистецтва.
- Хто є засновником ораторського мистецтва як науки?

Тема 2. Взаємодія оратора й аудиторії

Завдання 1. Підготувати доповідь на тему ефективної взаємодії оратора й аудиторії.

Завдання 2. Ознайомитись із можливими перешкодами між оратором і аудиторією, визначити шляхи їх можливої нейтралізації.

Завдання 3. Розробити методи активізації уваги аудиторії.

Питання для самоконтролю

- Назвіть функції оратора.
- Індивідуально-психологічні якості оратора.
- Визначте поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
- Які моральні мотиви діяльності аудиторії Вам відомі?
- Психологічні бар'єри в аудиторії та способи вирішення.
- Як, на Вашу думку, можна змінити ставлення аудиторії до оратора?

Тема 3. Стратегія і тактика оратора

Завдання 1. Схематично зобразити можливі стратегії оратора.

Завдання 2. Визначити яка роль обрання певної тактики оратором?

Завдання 3. Пояснити які тактичні прийоми та в яких ситуаціях використовує оратор.

Питання для самоконтролю

- Визначення поняття стратегії та її роль під час підготовки промови.
- Опишіть складні ситуації для оратора під час виступу та які можливі варіанти поведінки оратора.

Тема 4. Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу

Завдання 1. Підготувати ессе на тему необхідності культури мовлення під час виступу оратора.

Завдання 2. Ознайомитись із існуючими класифікаціями стилів публічного виступу.

Завдання 3. Охарактеризувати основні етапи підготовки виступу на юридичну тематику.

Питання для самоконтролю

- що розуміють під стилем мови публічного виступу?
- який стиль характерний для виступу на юридичну тематику?
- особливості підготовки виступу на тему новинок законодавства.
- ознаки офіційно-ділового стилю.

Тема 5. Техніка мовлення юриста

Завдання 1. Підготувати реферат про техніку мовлення юриста (тема обирається студентом самостійно).

Питання для самоконтролю

- Класифікація категорій техніки мовлення юриста.
- Голос як основний інструмент оратора.
- Логіко-інтонаційні закономірності промови.
- Мовні ноти та їх використання під час підготовки виступу.

Тема 6. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста

Завдання 1. Ознайомитися із працями відомих ораторів Античності.

Завдання 2. Визначити основні етапи розвитку юридичного красномовства.

Завдання 3. Скласти таблицю, в якій відобразити види ділового красномовства юриста.

Питання для самоконтролю

- Назвіть відомих ораторів Середньовіччя.
- Охарактеризуйте стан ораторського мистецтва сьогодення.
- Які основні риси ораторського мистецтва радянських часів?

Тема 7. Судова промова

Завдання 1. Скласти судову промову.

Завдання 2. Підготувати есе на тему відмінності судової промови від інших.

Завдання 3. Розробити поради для виступу судового оратора.

Питання для самоконтролю

- Поняття судової промови та її аудиторії.
- Ознаки судової промови.
- Історичний нарис судової промови.
- Підберіть прислів'я та приказки, які б, на вашу думку, доцільно було б вжити у судовій промові.

Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні.

Завдання 1. Визначити поняття промови прокурора у кримінальному провадженні.

Завдання 2. Скласти обвинувальну промову прокурора в кримінальному провадженні.

Завдання 3. Охарактеризувати основні елементи обвинувальної промови.

Питання для самоконтролю

- Що таке обвинувальна промова та яке її значення під час розгляду кримінального провадження?
- Яким може бути вступ обвинувальної промови?
- Охарактеризуйте аналіз та оцінку доказів в обвинувальній промові.
- Чи повинен прокурор згадувати позитивні характеризуючі дані відносно обвинуваченого в своїй промові?
- Що таке заключна частина промови прокурора і які її складові?

Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні

Завдання 1. Скласти захисну промову адвоката.

Завдання 2. Ознайомитись із захисними промовами видатних ораторів минулого та виписати з них фрази, які б допомогли в підготовці захисної промови сьогодення.

Питання для самоконтролю

- Що розуміють під захисною промовою?
- Які складові захисної промови?
- Чи доцільно захиснику у промові згадувати про фактичні обставини справи? Якщо так, то в яких випадках?
- Що повинна містити заключна частина захисної промови?
- Які особливості захисної промови в судах вищих інстанцій?

Тема 10. Промова адвоката і прокурора при розгляді цивільних та господарських справ

Завдання 1. Скласти захисну промову адвоката у цивільній справі.

Завдання 2. Скласти промову прокурора у цивільній чи господарській справі.

Завдання 3. Окресліть основні елементи промов адвоката та прокурора під час розгляду цивільних та господарських справ.

Питання для самоконтролю

- Що розуміють під захисною промовою при розгляді цивільних та господарських справ ?

- Які складові захисної промови та промови прокурора під час розгляду цивільних та господарських справ?
- Які особливості промов під час розгляду цивільних та господарських справ?

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі рефератів-оглядів. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за ustalеними вимогами.

1.5.1. Основні вимоги до написання рефератів-оглядів

При виконанні індивідуального завдання необхідно взяти до уваги, що реферат (лат. *refereo* – доношу, повідомляю, переказую) – це короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді; доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (наукових праць, літератури по темі).

Зі свого боку, реферат-огляд складається на основі декількох джерел і зіставляє різні точки зору з досліджуваного питання.

Реферат-огляд, незалежно від теми, містить визначені реквізити: титульна сторінка встановленого зразка, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел і додатки (у разі необхідності).

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні реферату. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата або числові дані), наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, лівє – 3,0 см, правє – 1,0 см. Загальний обсяг реферату-огляду – до 15 сторінок формату А4.

1.5.2. Темі рефератів-оглядів

1. Ораторське мистецтво як наука і соціальне явище.
2. Предмет і завдання ораторського мистецтва.
3. Функції ораторського мистецтва.
4. Зв'язок ораторського мистецтва з іншими науками.
5. Історія розвитку ораторського мистецтва в давній Грації.
6. Демосфєн, його внесок у розвиток ораторського мистецтва.
7. Цицерон. Ораторське мистецтво в Римській імперії.
8. Ораторське мистецтво Київської Русі.
9. Ораторське мистецтво в Києво-Могилянській академії.
10. Ф. Прокопович про ораторське мистецтво.
11. Ораторське мистецтво України в ХХ сторіччі.
12. Види сучасного красномовства, їх коротка характеристика.
13. Академічне красномовство та його жанри.
14. Політичне красномовство та специфіка його напрямів.

15. Суспільно-побутове красномовство.
16. Церковне красномовство.
17. Судове красномовство та його особливості.
18. Судова промова, її види.
19. Психологічні засади судової промови.
20. Дипломатичне красномовство.
21. Етапи підготовки судової промови.
22. Промова прокурора.
23. Захисна промова.
24. Структура публічного виступу.
25. Етапи підготовки до публічного виступу.
26. Вступ, підсумки, заключення, їх призначення.
27. Методика відповіді на запитання слухачів.
28. Врахування особливостей слухачів під час підготовки до виступів.
29. Педагогічні аспекти в організаторській діяльності.
30. Психологічні аспекти в роботі ритора.
31. Вимоги до зовнішнього виду оратора.
32. Початок виступу, звернення, його призначення.
33. Інтонування виступу: наголоси, паузи.
34. Техніка мовлення і вимови.
35. Жести, їх значення в мовленнєвій діяльності.
36. Міміка, її характеристика.
37. Образ лектора, його складові.
38. Техніка дихання.
39. Складові професіоналізму оратора.
40. Поняття про риторичний ідеал.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет і функції ораторського мистецтва.
2. Роль ораторського мистецтва у професійній діяльності юриста.
3. Роди і види ораторського мистецтва.
4. Загальна характеристика основних видів соціально-політичного, академічного, юридичного, ділового, соціально-побутового, богословсько-церковного та інших родів красномовства.
5. Закони ораторського мистецтва.
6. Історія ораторського мистецтва.
7. Ораторське мистецтва в Україні.
8. Функції оратора.
9. Вимоги до оратора.
10. Індивідуально-психологічні якості оратора.
11. Фази й етапи діяльності оратора.

12. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
13. Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних).
14. Фази стану уваги аудиторії.
15. Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.
16. Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора.
17. Рівні розуміння й мислення в характеристиці аудиторії.
18. Суб'єктивні й об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.
19. Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.
20. Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.
21. Стратегія оратора, її місце і значення в діяльності оратора.
22. Структура і етапи побудови стратегії.
23. Зміст роботи оратора з розробки концепції, завдання й надзавдання та тези.
24. Тактика оратора.
25. Головні елементи тактики, їх значення.
26. Визначення основних категорій тактики: принципи, способи, прийоми та їх види.
27. Анатомія промови.
28. Прийоми викладення інформації в промові оратора.
29. Засоби активізації слухачів як прояв тактики оратора.
30. Тактичні помилки, шляхи їх усунення.
31. Поняття «культура мови».
32. Характеристика мовленнєвого закону.
33. Загальні ознаки мовної культури оратора.
34. Образність мови: засоби її створення.
35. Види тропів та фігур.
36. Поняття «стиль публічного виступу».
37. Види стилів.
38. Умови вибору стилю промови.
39. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.
40. Основні етапи підготовки тексту промови.
41. Форми текстового оформлення особливості їх матеріалу.
42. Види підготовки до виступу, використання.
43. Поняття й категорії техніки мовлення.
44. Характеристика голосу як інструменту оратора.
45. Логіко-інтонаційні закономірності промови.
46. Інтонаційно-виразні прийоми, їх місце і специфіка в переконанні аудиторії.
47. Мовні ноти: призначення, зміст.
48. Правила роботи з мовними нотами.
49. Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності. Розвиток юридичного красномовства: від Середньовіччя до сучасності.

50. Основні етапи підготовки виступу юриста.
51. Композиція виступу.
52. Види і принципи ділового красномовства юриста.
53. Особливості мови права.
54. Стилї юридичної мови.
55. Поняття, предмет та зміст судової промови.
56. Засади судової промови: психологічна, етична, логічна. Комунікативна та інформативна функції судової промови.
57. Роль судових промов у здійсненні процесуальних функцій.
58. Види судових промов.
59. Збирання, аналіз та систематизація матеріалів справи.
60. Визначення процесуальної позиції у справі.
61. План судової промови.
62. Робота на мовою і стилем
63. Письмова підготовка промови.
64. Тези судової промови.
65. Початок із закінчення промови.
66. Культура та виразність судової промови.
67. Судова аудиторія та спілкування з нею.
68. Канали впливу на судову аудиторію: звукові, візуальні.
69. Стратегія промови судового оратора.
70. Роль полеміки в судовій промові.
71. Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.
72. Викладення фактичних обставин злочину.
73. Аналіз та оцінка доказів.
74. Обґрунтування кваліфікації злочину.
75. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Обґрунтування позиції про міру покарання.
76. Заключна частина обвинувальної промови.
77. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.
78. Репліка прокурора.
79. Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.
80. Особливості судової промови при розгляді цивільних справ. Промова адвоката-представника позивача.
81. Промова адвоката-представника відповідача.
82. Відмінність судової промови в суді першої інстанції від судових промов в апеляційній та касаційній інстанціях.
83. Промова прокурора у цивільній справі.
84. Промова адвоката (представника сторони) в господарському суді.
85. Промова прокурора при підтриманні позову в господарському суді.

1.6.2. Приклад залікового білету

1. Фази стану уваги аудиторії.
2. Культура та виразність судової промови.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 9 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Денна	10	1,0	2,0	3,5	4,5	5,5	6,5	8,0	9,0	10,0

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 5 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

Отже, рівень знань студентів під час семінарських занять може оцінюватися кількістю балів у таких межах:

№ з/п	Рівень знань студентів		Кількість семінарських занять відповідно до навчального плану	
			5 занять	–
1.	Високий (творчий)	90-100 %	10,0-11,0	–
2.	Достатній (конструктивно-варіативний)	82-89 %	9,0-9,5	–
		74-81 %	8,5	–
3.	Середній (репродуктивний)	64-73 %	7,5-8,9	–
		60-63 %	6,5-7,0	–
4.	Низький (рецептивно-продуктивний)	35-59 %	5,0-6,0	–
		0-34 %	0,0-4,5	–

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	9 тем	Номер теми									Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	1	1	1	1	1	1	3,5	3,5	14
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	6									6
	Усього балів										20

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Античные риторики. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. 352 с.
2. Дячок М.Г. Ораторське мистецтво правника. – Хмельницький: ХІРУП, 2001. 218 с.
3. Давиденко В.В. Основи ораторського мистецтва та ділове спілкування сучасного спеціаліста: Навч. посіб. Вінниця. 2003. 167 с.
4. Золотослів: Хрестоматія до курсу риторики за ред. Г.М. Сагач. К.: РНМК, 1992. 158 с.
5. Ивакина Н. Н. Риторика для юристов. М.: Юристь, 2003. 357 с.
6. Кони А.Ф. Искусство речи на суде. Избранные произведения. В 2-х т. Т.1. – М.: Политиздат, 1959. С. 113 - 128.
7. Корнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей / Пер. с англ. К.: Наук. думка, 1989. 222 с.
8. Пиз А. Язык жестов. М.: Дело, 1995. 304 с.
9. Судебные речи: Сб. Сост. М.Ф. Чудаков. Минск: Новое знание, 2002. 780 с.

Тема 2.

1. Сагач Г. М. Ділова риторика : мистецтво риторичної комунікації : навч. посіб. К., 2003. 255 с.
2. Сагач Г. М. Риторичний квітник : афористичний золотослів. К., 2004. 178 с.
3. Сагач Г. М. Словник основних термінів та понять риторики. К., 2004. 205 с.
4. Сагач Г. М. Словник термінів красномовства. Г. М. Сагач. Золотослів. К., 1993. С. 315–359.
5. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. К. : ЦНЛ, 2004. 216 с.
6. Спанатій Л. С. Риторика : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів]. К. : Ін Юре, 2008. 144 с.

Тема 3.

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. Л. Світ, 2001. 240 с.
2. Абрамович С. Д. та ін. Риторика загальна та судова. К. Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
3. Дадерко Л. Культура і стиль обвинувальної промови прокурора. Право України. 2000. № 11. С.134 – 138.
4. Дячок М. Г. Ораторське мистецтво правника: навчальний посібник за заг. ред. Олуйка В. М. Хмельницький, ХІУП, 2001. 202 с.
5. Зейкан Я. П. Захист у кримінальній справі. К. : 2007. 360 с.
6. Коні А. Як привернути й утримати увагу аудиторії. Закон і бізнес. 2004. 4-10 вересня (№ 36). С. 17.

Тема 4.

1. Марфін М. І. Проблеми лектора-початківця вищого навчального закладу. *Безпека життєдіяльності*. 2006. № 10. С. 33 – 36.
2. Молдован В. В. *Судова риторика*. К. : Кондор. 2008. 328 с.
3. Москаль Р. Професійна лексика та юридична техніка як засоби професійного успіху юриста. *Юрид. вісн. України*. 2002. 21-27 грудня (№ 51). С. 9.
4. Овчиннікова А. П. Тенденції розвитку сучасної риторики // *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 18. О. : Юрид. літ., 2003. С. 69 – 74.
5. Овчиннікова А. П. Формування традицій мовного дискурсу в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 21. О. : Юрид. літ., 2003. С.58 – 63.

Тема 5.

1. *Ораторське мистецтво: підручник за ред. М. П. Требіна, Г. П. Клімової*. Х.: «Право», 2013. 208 с.
2. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Васильєв Г. Ю. та ін. *Ораторське мистецтво*. Х. : Одіссей, 2005. 144 с.
3. Писаренко Л. М. Мова як чинник формування ментальності юристів. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 21. О.: Юрид. літ., 2003. С.63 – 67.
4. Радзвілл А. Мистецтво риторики або допомога юристу побудувати будь-який виступ. *Юрид. журнал*. 2005. № 8. С. 132 – 135.
5. Романова М. В. До питань риторики. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 18. О. : Юрид. літ., 2003. С. 935 – 937.
6. Сердюк Л. Розвиток зв'язного мовлення. *Освіта. Технікуми. Коледжі*. 2005. № 3/ 4 (№ 3). С. 81 – 83.

Тема 6.

1. *Судові промови адвокатів України*. Кн. 1. К: Ред. журн. "Адвокат", 2000. 216 с.
2. Токарська А. С., Кочан І. М. *Культура фахового мовлення правника*. Л. : Світ, 2003. – 312 с.
3. Ясинюк М. М. Про деякі положення, які необхідно знати при підготовці до виступів в судових дебатах і безпека. 2006. № 5 / 1 (№ 1). С. 108 – 110.
4. Спанатій Л. С. *Риторика : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів]*. К. : Ін Юре, 2008. 144 с.
5. Стернин И. А. *Практическая риторика : учеб. пособ. для студентов высш. учебн. заведений*. М. : Академия, 2004. 272 с.
6. Шейнов В. П. *Искусство убеждать*. М., 2000. 187 с.
7. Шешко Н. Б. *Риторика*. Мн. : Современная школа, 2007. 272 с.

Тема 7.

1. Радзвілл А. Мистецтво риторики або допомога юристу побудувати будь-який виступ. *Юрид. журнал*. 2005. № 8. С. 132 – 135.
2. Романова М. В. До питань риторики. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 18. О. : Юрид. літ., 2003. С. 935 – 937.

3. Сердюк Л. Розвиток зв'язного мовлення. Освіта. Технікуми. Коледжі. 2005. № 3/4 (№ 3). С. 81 – 83.
4. Судові промови адвокатів України. Кн. 1. К: Ред. журн. "Адвокат", 2000. - 216 с.
5. Токарська А. С., Кочан І. М. Культура фахового мовлення правника. Л. : Світ, 2003. 312 с.
6. Ясинюк М. М. Про деякі положення, які необхідно знати при підготовці до виступів в судових дебатах. Право і безпека. 2006. № 5 / 1 (№ 1). С. 108 – 110.

Тема 8.

1. Молдован В. В. Судова риторика. К. : Кондор. 2008. 328 с.
2. Москаль Р. Професійна лексика та юридична техніка як засоби професійного успіху юриста. Юрид. вісн. України. 2002. 21-27 грудня (№ 51). С. 9.
3. Овчиннікова А. П. Тенденції розвитку сучасної риторики. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 18. О. : Юрид. літ., 2003. С. 69 – 74.
4. Овчиннікова А. П. Формування традицій мовного дискурсу в Україні. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 21. О. : Юрид. літ., 2003. С.58 – 63.
5. Ораторське мистецтво: підручник за ред. М. П. Требіна, Г. П. Клімової. Х.: «Право», 2013. 208 с.
6. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Васильєв Г. Ю. та ін. Ораторське мистецтво. Х. : Одиссей, 2005. 144 с.

Тема 9.

1. Дадерко Л. Культура і стиль обвинувальної промови прокурора. Право України. 2000. № 11. С.134 – 138.
2. Дячок М. Г. Ораторське мистецтво правника: навчальний посібник за заг. ред. Олуйка В. М. Хмельницький, ХІУП, 2001. 202 с.
3. Зейкан Я. П. Захист у кримінальній справі. К. : 2007. 360 с.
4. Коні А. Як привернути й утримати увагу аудиторії. Закон і бізнес. 2004. 4-10 вересня (№ 36). С. 17.
5. Марфін М. І. Проблеми лектора-початківця вищого навчального закладу. Безпека життєдіяльності. 2006. № 10. С. 33 – 36.
6. Молдован В. В. Судова риторика. К. : Кондор. 2008. 328 с.

Тема 10.

1. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Васильєв Г. Ю. та ін. Ораторське мистецтво. Х. : Одиссей, 2005. 144 с.
2. Писаренко Л. М. Мова як чинник формування ментальності юристів. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 21. О.: Юрид. літ., 2003. С.63 – 67.
3. Радзвілл А. Мистецтво риторики або допомога юристу побудувати будь-який виступ. Юрид. журнал. 2005. № 8. С. 132 – 135.
4. Романова М. В. До питань риторики. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 18. О. : Юрид. літ., 2003. С. 935 – 937.
5. Сердюк Л. Розвиток зв'язного мовлення. Освіта. Технікуми. Коледжі. 2005. № 3/4 (№ 3). С. 81 – 83.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. [http://mon.gov.ua.](http://mon.gov.ua)
3. <http://www.nbu.gov.ua>
4. <http://edus.ru>
5. <http://www.alleng.ru>
6. <http://pidruchniki.com>

Розробник навчально-методичних матеріалів:

Хмелевська Н. В. – доцент кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук

_____ Н. В. Хмелевська

27 серпня 2018 року

Схвалено кафедрою кримінального права та процесу від 28 серпня 2018 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри _____ Л. П. Брич

28 серпня 2018 року

Декан юридичного факультету

_____ С. А. Крушинський

28 серпня 2018 року

Погоджено методичною радою університету 21 вересня 2018 року, протокол №1.

Голова методичної ради _____ В.Т. Савицький

21 вересня 2018 року

Обліковий обсяг – 1,2 ум.др.арк.

ОНОВЛЕНО:

Доцентка кафедри кримінального права та процесу

«30» січня 2023 року

Наталя
— ХМЕЛЕВСЬКА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри кримінального права та процесу

«08» лютого 2023 року, протокол №5.

Завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

«08» лютого 2023 року

Сергій
— КРУШИНСЬКИЙ